

Η ΑΛΛΗ ΕΟΚΑ - Η Τρομοκρατία των Μασκοφόρων του Γρίβα

Λ. Α. Κύπριος

Όταν σου κτυπήσουν την πόρτα οι μασκοφόροι τι θα κάνεις; Φανταστείτε να ανοίγετε την εφημερίδα και να διαβάζετε: «Προσωπιδοφόροι κακοποίησαν βοσκό στο Αυγόρου. Τον έδεσαν σε πάσσαλο και απείλησαν όποιον το λύσει ότι θα τον σκοτώσουν».

Την άλλη μέρα...

«Νέα επίθεση προσωπιδοφόρων στο Σπαθαρικό. Μπήκαν στο καφενείο και ξυλοκόπησαν τον Μιχάλη Κακουλή».

Ή φανταστείτε αυτοί οι περίφημοι «προσωπιδοφόροι» να έρχονταν και στο χωριό σας. Να ακούγατε ότι μπήκαν στο σπίτι του τάδε και τον πυροβόλησαν μπροστά στην οικογένεια του. Ή μπορεί και να είσαστε στο καφενείο όταν θα έμπαιναν μέσα με τα όπλα απειλώντας τον καφετζή γιατί ανοίγει Κυριακή πρωί - αντί να πηγαίνει εκκλησία. Αν διαφωνούσε ο καφετζής μπορεί και να τον έστηναν στον τοίχο και να σας διέταζαν να περάσετε όλοι και να τον φτύσετε. Μετά μπορεί να τον πυροβολούσαν ή απλά να τον έδερναν. Η φανταστείτε ακόμη να ακούγατε ότι στο Λευκόνοικο οι προσωπιδοφόροι σκότωσαν κάποιον με λιθοβολισμό στην αυλή της Εκκλησίας. Και ότι το ίδιο βράδυ σκότωσαν κάποιον άλλο στην Γύψου βγάζοντας του τα μάτια.

Όχι αυτά δεν είναι από έργο επιστημονικής φαντασίας, ούτε σενάριο για το τι θα γίνει αν καταλάβουν την Κύπρο οι Τούρκοι. Δεν είναι ούτε περιγραφές των βιαιοτήτων των Βρεττανών τον καιρό της ΕΟΚΑ. Αυτά και εκατοντάδες άλλα επεισόδια γίνονταν καθημερινά στην Κύπρο του 57-59 από την ΕΟΚΑ. Το μόνο έγκλημα των θυμάτων ήταν ότι ήταν αριστεροί - όσους απλά διαφωνούσαν με την τακτική της ΕΟΚΑ, η οργάνωση τους είχε κανονίσει από το 55 ως το 57.

Φυσικά αυτά δεν τα έκαναν ούτε ο Αυξεντίου, ούτε ο Μάτσης, ούτε ο Παλληκαρίδης, ούτε ο Καραολής (κ.λ.π.). Αυτοί είναι το ηρωικό προφίλ της ΕΟΚΑ. Υπήρχε ωστόσο και μια άλλη ΕΟΚΑ - η ΕΟΚΑ του Γρίβα και των μασκοφόρων που δημιουργούσε συνθήκες τρομοκρατίας για τους Ελληνόφωνους κατοίκους. Συνθήκες τρομοκρατίας που παρολίγο να οδηγήσουν σε εμφύλιο πόλεμο, όταν το Μάιο του 58 οι μασκοφόροι άρχισαν τις δημόσιες - εκτελέσεις με βασανιστήρια, (λιθοβολισμοί, βγάλσιμο ματιών). Οι εργάτες στις πόλεις αντέδρασαν βίαια και χρειάστηκε να παρέμβει ο Μακάριος και η Ελληνική κυβέρνηση για να σταματήσει ο Γρίβας το «σχέδιο του». Η τρομοκρατία συνεχίστηκε και μετά το καλοκαίρι του 58 (ουσιαστικά γίνονταν δολοφονίες αριστερών μέχρι το '62) αλλά η αναβάθμιση δεν συνεχίστηκε. Συνεχίστηκαν με πιο αραιό ρυθμό οι ξυλοδαρμοί, οι εκβιασμοί και οι δολοφονίες αλλά η μεγάλη επίθεση δεν έγινε. Και ίσως αν δεν έγινε και εδώ μια μαζική σφαγή όπως στην Ελλάδα του 45-49 (στην οποία βέβαια πάλι πρωτοστάτησε ο Γρίβας) να οφείλεται στην αντίδραση των εργατών τον Μάιο του '58. Αν δεν έδιναν το μήνυμα ότι η εξάλειψη του εργατικού κινήματος θα προϋπόθετε πραγματικό εμφύλιο, ίσως να μην γίνονταν οι παρεμβάσεις και να συνέχιζε την εκστρατεία του ο Γρίβας.

Αντιλαμβάνομαι ότι τούτο το άρθρο μπορεί και να θεωρηθεί σκανδαλώδες. Γράφτηκε ωστόσο για ιστορικούς και για ηθικούς λόγους. Έτσι και αλλιώς με την ΕΟΚΑ δεν έχω να χωρίσω τίποτα. Δεν συμφωνώ με αυτή την οργάνωση για πολλούς λόγους - δεν είμαι ενωτικός και δεν μου φαίνεται ότι η ΕΟΚΑ βοήθησε τόσο, όσο θα ήθελαν να πιστεύουν οι σύνδεσμοι αγωνιστών, για να τελειώσει η Αποικιοκρατία. Η ΕΟΚΑ ήρθε στο τέλος ενός μαζικού, λαϊκού αντι-αποικιακού κινήματος που ξεκίνησε από το 1945 και το οποίο είχε και τους νεκρούς του και τους φυλακισμένους του πολύ πριν

εμφανιστεί η ΕΟΚΑ. Ουσιαστικά αν ήταν να γιορτάζουμε πραγματικά την αρχή της τελικής εξέγερσης ενάντια στους Άγγλους, θα έπρεπε να γιορτάζουμε την 18 Δεκεμβρίου 1954 όταν ξέσπασαν οι πιο μαζικές αντι-βρετανικές ταραχές μετά το 1931.

Η εμφάνιση της ΕΟΚΑ αύξησε την πίεση πάνω στους Άγγλους αλλά ταυτόχρονα μετέτρεψε τις λαϊκές κινητοποιήσεις σε όργανα μιας μικρής ομαδούλας ενόπλων. Και όταν γίνονταν κινητοποιήσεις έξω από τον έλεγχο της ΕΟΚΑ τότε οι «παραβάτες» ονομάζονταν «προδότες» και τιμωρούνταν. Η ΕΟΚΑ επέβαλε μια δικτατορία μέσα στον πληθυσμό αποτρέποντας έτσι την ανοιχτή συζήτηση για τις πιθανότητες λύσης - και τιμωρούσε πάλι σαν «προδοτή» όποιον τολμούσε να προτείνει κάτι, διαφορετικό από τη γραμμή της. Όταν οι Τουρκόφωνοι απέκτησαν τη δικιά τους εθνικιστική οργάνωση (την ΤΜΤ) οι Κύπριοι οδηγήθηκαν μέσα από την κλιμάκωση της βίας στον «εθνικό διαχωρισμό», μετά στη λύση της Ζυρίχης για την οποία δεν ρωτήθηκαν (η ΕΟΚΑ θα σκότωνε όποιον τολμούσε να μιλήσει για ανεξαρτησία πριν την υπογραφή του Μακαρίου) και μετά σε ένα αυταρχικό κράτος που επάνδρωσαν οι καπετάνιοι της ΕΟΚΑ χωρίζοντας τον πληθυσμό σε πολίτες α', β', γ' κατηγορίας. Θα μπορούσα να συνεχίσω αλλά η πορεία προς την 15η Ιουλίου είναι νομίζω αυτονόητη.

Παρά τις διαφωνίες δεν παύω να σέβομαι αυτούς που από τη δικιά τους σκοπιά πολέμησαν ενάντια στην αποικιοκρατία. **Είναι, ωστόσο, καιρός να διαχωριστεί η θυσία του Αυξεντίου από την τρομοκρατία των μασκοφόρων του Γρίβα. Είναι θέμα ηθικό αλλά και ιστορικό.** Το πρώτο ερώτημα είναι αν οι δολοφονίες ήταν τυχαίες και ανεξέλεγκτες όπως υποστηρίζεται τελευταία. Η έρευνα για αυτό το κείμενο με έχει πείσει ότι επρόκειτο για μια οργανωμένη εκστρατεία, όπως προσπαθώ να δείξω πιο κάτω. Το δεύτερο ερώτημα έχει να κάνει με τη γενικότερη ιστορική σημασία της τρομοκρατίας του 57-59. Το συμπέρασμα μου επιβεβαιώνει τη θέση που διατύπωσα έμμεσα αλλά σαφώς ο Peter Loizos το 1976. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν «ένα μάθημα στην εθνική ταυτότητα» (ή όπως διατυπώνεται εδώ, στην «ολοκλήρωση της Ελληνοποίησης των Κυπρίων») και είναι η ιστορική ρίζα του φόβου της διαφωνίας που έχουν οι Κύπριοι και του φόβου της αμφισβήτησης της εξουσίας ιδιαίτερα στο εθνικό θέμα. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν το υπόβαθρο στο οποίο στήθηκε ο Ελληνοχριστιανικός αυταρχισμός του κυπριακού κράτους. Η έρευνα που ακολουθεί επικεντρώθηκε για αναλυτικούς λόγους στην περίοδο Αύγουστος 1957 (όταν άρχισε η πολιτικοποίηση της τρομοκρατίας) μέχρι τον Ιούλιο του 1958 (όταν έγιναν παραμβάσεις προς το Γρίβα από την Αθήνα να σταματήσει τις επιθέσεις). Με αυτή την έννοια η μελέτη είναι ιστορική αναλυτική και όχι στατιστική. Για μια τέτοια μελέτη πρέπει να καλυφθεί ολόκληρη η περίοδος και να γίνει ιδιαίτερη έρευνα στα χωριά της Πάφου και του Τροόδους όπου η επικοινωνία ήταν πιο δύσκολη σε σύγκριση με τα αστικά κέντρα - κωμοπόλεις της Ανατολικής Κύπρου.

1958 Διαδήλωση εργατών ενάντια στην τρομοκρατία των μασκοφόρων

1. Η καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους (55-57)

Η τρίτη μεγάλη εξέγερση των Κυπρίων στον 20ό αιώνα ξέσπασε το Σαββατοκύριακο 18-19 Δεκεμβρίου 1954 μετά την απόρριψη από την επιτροπή του ΟΗΕ του αιτήματος για συζήτηση της κυπριακής προσφυγής ενάντια στην Βρετανική Αποικιοκρατία. Εν αντιθέσει με το 1948 στις εκδηλώσεις συμμετείχαν μόνο Ελληνόφωνοι και απειλήθηκαν μάλιστα και μικροεπεισόδια με τους Τουρκόφωνους. Εκείνα τα γεγονότα τα οποία το Ρώτερ χαρακτήρισε σαν «τα σοβαρότερα από τις ταραχές του 1931» ήταν ουσιαστικά ο θρίαμβος της γραμμής του ΑΚΕΛ. Το πνεύμα των εκδηλώσεων ήταν σαφώς αντι-δυτικό (ενάντια στους Άγγλους και τους Αμερικανούς) και στην απεργία

συνεργάστηκαν αριστεροί και δεξιοί. (Το ΑΚΕΛ, μετά την εγκατάλειψη της Αυτοκυβέρνησης το '49, υποστήριζε τη γραμμή της «εθνικής ενότητας»).

Η δεξιά ωστόσο είχε ήδη προγραμματίσει μια ένοπλη αναμέτρηση ελπίζοντας ότι αυτή η αντιπαράθεση θα λειτουργούσε καταλυτικά πάνω στους Άγγλους. Όπως ειρωνικά είπε κάποτε ο Λυσσαρίδης (φίλος και σύμμαχος της ΕΟΚΑ) «επικρατούσε η κάπως ρομαντική αντίληψη πως με μερικές βόμβες η Βρετανική κυβέρνηση θα υποχρεωνόταν να διαπραγματευτεί».(1) Στις 25 του Γενάρη 1955 συνελήφθηκε ο Σωκράτης Λοϊζίδης μαζί με άλλα 7 άτομα στο ιστιοφόρο Άγιος Γεώργιος που μετέφερε όπλα στην Κύπρο. Ανάμεσα στα πράγματα που κατασχέθηκαν υπήρχε και μια διακήρυξη του ΕΜΑΚ (το όνομα της οργάνωσης που ονομάστηκε μετά ΕΟΚΑ). Από την αρχή η ένοπλη οργάνωση αποκλείει, ευγενικά μεν, πλην σαφώς τους Τουρκόφωνους και τους αριστερούς (που με ένα μετριοπαθή υπολογισμό ήταν ο μισός πληθυσμός)(2) και καλούσε τον υπόλοιπο λαό να υπακούει χωρίς συζήτηση τις διαταγές της οργάνωσης. **«Το ΕΜΑΚ ζητεί από αυτούς (τους κομμουνιστές) και το κόμμα των, όχι μόνο να μην αντιστρατευθούν το Ε.Μ.Α.Κ. αλλά ούτε και να αναμιχθούν εις τον αγώνα του, όπως και όλος ο λαός...»**

Ζητούμεν από αυτούς (Τους Τούρκους) να μην μας ενοχλήσουν, να μην σταθούν στο δρόμο μας, να μη γίνουν όργανα των Βρεττανών [....] και να είναι βέβαιοι ότι μετά την απελευθέρωσιν θα ζήσουμε όλοι μαζί, Κύπριοι, Έλληνες και Τούρκοι ειρηνικά και αγαπημένα [....]».

Αυτή η διακήρυξη βέβαια δεν ήταν τυχαία. Η ΕΟΚΑ είχε αρχίσει να δημιουργείται από το 1951 και συνειδητά, όπως παρατηρεί ο Α. Κάτσης(3), απεκλείστηκε η Αριστερά από οποιαδήποτε συζήτηση. Ουσιαστικά το ΕΜΑΚ και μετά η ΕΟΚΑ ήθελαν να «αφυπηρετήσουν» το ΑΚΕΛ και το αριστερό εργατικό κίνημα από τον κεντρικό ρόλο που είχε μέχρι τότε στον ανταποικιακό αγώνα.

Και είναι όντως άξιον απορίας πως μπορεί να εθελουφλούν μερικοί που κατηγορούν την αριστερά ότι δε συνεργάστηκε με την ΕΟΚΑ, όταν είναι ξεκάθαρο ότι όχι μόνο η ΕΟΚΑ δεν ήθελε συνεργασία, αλλά ότι ένας από τους στόχους της ΕΟΚΑ ήταν το ΑΚΕΛ και η Αριστερά. Ο ίδιος ο Γρίβας άλλωστε ήταν σαφής. **«Η μύησις θα περιοριστεί εις απολύτως εθνικόφρονας»**(4). Αυτό σήμαινε βέβαια ότι η ΕΟΚΑ ξεκινούσε ένα αγώνα για να εκφράσει τη μειοψηφία των κατοίκων της Κύπρου - ή στην καλύτερη περίπτωση το 50% αν οι εθνικόφρονες ήταν τόσοι.

Οι πρώτες αντιδράσεις του ΑΚΕΛ στις βόμβες της ΕΟΚΑ την 1η Απριλίου 1955 ήταν ακραίες μέχρι υστερικές. Σε ανακοίνωση του αποκάλεσε την ΕΟΚΑ τραμπούκους, ψευτοδιγενήδες, βαρελλοτούς κλπ. Ήδη το ΑΚΕΛ από το Δεκέμβριο του '54 μετά τη λαϊκή εξέγερση είχε εκφραστεί ενάντια στη χρήση βίας - την προοπτική που προπαγάνδιζε ο ραδιοσταθμός των Αθηνών. Ουσιαστικά το ΑΚΕΛ είχε υιοθετήσει μια γραμμή ανάλογη με εκείνη του Γκάντι στην Ινδία χωρίς όμως να την επενδύει με τη φιλοσοφία της μη-βίας. Η τακτική του (των μαζικών πολιτικών αγώνων) πήγαινε περισσότερο από την απομόνωση του σαν το μόνο νόμιμο αριστερό κόμμα στην Ανατολική Μεσόγειο και από τη διαίσθηση, ίσως, ότι η βία θα κατάστρεφε την ταξική συμμαχία Τουρκόφωνων - Ελληνόφωνων στην οποία στηριζόταν το εργατικό κίνημα που «εκπροσωπούσε» το ΑΚΕΛ. Ήδη, μια από τις πρώτες βόμβες της ΕΟΚΑ είχε τοποθετηθεί στο σπίτι του Τουρκόφωνου διοικητή της Λάρνακας οξύνοντας τα πνεύματα. Λίγους μήνες μετά, το Σεπτέμβριο, κάτω από την πίεση της ΕΟΚΑ οι ποδοσφαιρικές ομάδες των Τουρκόφωνων (όπως οι γνωστή Τσιετίν Καγιά) αποκλείστηκαν από το παγκύπριο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου. Η αριστερά όμως ήταν επίσης μέσα στους πρώτους, στόχους του Γρίβα.

Στις 17 Απριλίου ο Γρίβας σημείωσε στο ημερολόγιο του: **«Συνέταξα-ειδοποίησιν προς ηγέτας, κομμουνιστικά στελέχη και διοικητάς ΑΚΕΛ όπως παύσουν αντιδρώντες καθ' οιονδήποτε τρόπον εις το έργον μας άλλως θα πέσει λεπίδι...»** Στις 19 του ίδιου μήνα έγραφε: **«Με απασχολεί σοβαρώς το ζήτημα καταπλήξεως πάσης κομμουνιστικής κινήσεως»**. Η βασική

ανησυχία του Γρίβα ήταν ουσιαστικά ο ηγεμονικός ρόλος της Αριστεράς στον ανταρτοποικιακό Αγώνα. Όπως παρατηρεί ο ιστοριογράφος του, Σ. Παπαγεωργίου: **«Ο Διγενής εφοβείτο την ανάληψιν επαναστατικού ρόλου υπό άλλων πλην της καταστάσεως της οποίας ηγείτο ο ίδιος και δεν ήθελε με κανένα τρόπο να του διαφύγει ο έλεγχος και η πρωτοβουλία. Τούτο συνέβαινε κατά μείζονα λόγον εις περιπτώσεις κατά τις οποίας οι κομμουνισταί ήσαν εκείνοι οι οποίοι ήθελαν να παρεμβληθούν».**(5) Ο Γρίβας ήθελε συνειδητά δηλαδή να «αφυπηρετήσει» την Αριστερά από το ανταρτοποικιακό κίνημα.

Στις 22 Απριλίου η αντιπαράθεση οξύνθηκε ακόμα περισσότερο όταν ο Νίκος Ζαχαριάδης ηγέτης του παράνομου τότε ΚΚΕ, ανακοίνωσε ότι ο «Διγενής» ήταν ο Γεώργιος Γρίβας. Όπως παρατηρεί ο Π. Σ. Μαχλουζαρίδης από το ημερολόγιο του Γρίβα φαίνεται, ωστόσο, καθαρά ότι οι Άγγλοι ήξεραν από το 1954 για τα σχέδια του, και άρα η κατηγορία ότι ο Ζαχαριάδης «πρόδωσε» το Γρίβα που διατυπώθηκε μετά (το 1960 σε δίκη κομμουνιστών στην Αθήνα) είναι ανυπόστατη. Η πραγματική σημασία της αποκάλυψης του ονόματος του Γρίβα ήταν συμβολική. Ο Γρίβας ήταν ένας ορκισμένος εχθρός της Αριστεράς (πολύ γνωστός στην Κύπρο και την Ελλάδα) και η δήλωση του Ζαχαριάδη μάλλον αποσκοπούσε στην οριοθέτηση των πραγματικών στόχων της ΕΟΚΑ για την Αριστερά.

Τον Αύγουστο του '55 όταν η Ελληνική κυβέρνηση σε μια ακόμα δουλοπρεπή κίνηση νομιμοφροσύνης στη Δύση, συμμετείχε στην Τριμερή με την οποία η Τουρκία ξαναπόκτησε λόγο στην πολιτική ζωή της Κύπρου, το ΑΚΕΛ οργάνωσε εκδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ήταν μια κίνηση που αμφισβητούσε τόσο την ηγεμονία της εθναρχίας όσο και της ΕΟΚΑ. Και ο Γρίβας βιαζόταν να καθιερώσει τη δική του εξουσία πάνω στους Ελληνόφωνους.

Σε διαταγή του στις 24 Ιουνίου 1955 παρατηρούσε:

«Τα αποτελέσματα του συνεχιζόμενου αγώνα μας είναι μετριώτατα εν σχέσει προς εκείνον το οποίον επεζητήσαμεν, ως και επανειλημμένως ετόνισα, προφορικώς και εγγράφως, κύριος στόχος ημών είναι: Η εκτέλεσις προδοτών αστυνομικών και εν συνέχεια Άγγλων στρατιωτικών».

Πολύ σύντομα οι «προδότες» θα εμφανίζοντο και πέραν του αστυνομικού σώματος. Ο Γρίβας επέμενε μέχρι το τέλος ότι ο πρώτος στόχος ήταν η εκκαθάριση των «προδοτών» - αυτών δηλαδή που κατά τον Γρίβα δεν ήταν «καλοί Έλληνες» ή απλά ήταν πολιτικοί αντίπαλοι.

Το Σεπτέμβριο, ίσως σαν αντίδραση στη στάση του ΑΚΕΛ απέναντι στην Τριμερή, ρίχθηκαν πυροβολισμοί ενάντια στο σπίτι του Γ.Γ. της ΠΕΟ, Α. Ζαρτίδη. Η επίθεση ενάντια στον πιο χαρισματικό, τότε, ηγέτη της Αριστεράς και τον επικεφαλής των εργατικών συνδικάτων, ήταν μια συμβολική προειδοποίηση. Ακολούθησαν διαδηλώσεις υποστήριξης προς τον Ζιαρτίδη και η αντιπαράθεση έμεινε εκεί. Στις 14 Δεκεμβρίου με την άνοδο της δράσης της ΕΟΚΑ από τη μια και τις μαχητικές διαδηλώσεις της Αριστεράς από την άλλη, η Αγγλική διοίκηση απαγόρευσε όλες τις πολιτικές οργανώσεις. Αυτή η απαγόρευση ευνόησε βέβαια την ΕΟΚΑ στη διαμάχη της με την αριστερά μια και η τελευταία δεν ήταν άμεσα προετοιμασμένη να λειτουργήσει σε συνθήκες παρανομίας.

Από τις αρχές του 1956, αντίθετα, η ΕΟΚΑ έχοντας στήσει το παράνομο οργανωτικό της δίκτυο άρχισε πλέον συστηματικά την εκκαθάριση του «Εσωτερικού Μετώπου» για την επιβολή της γραμμής της. Ανάμεσα στους νεκρούς της περιόδου ιδιαίτερη μνεία αξίζει η δολοφονία του ηγουμένου της Χρυσορογιάτισσας μέσα στη μονή του από ένοπλους μασκοφόρους. Η ΕΟΚΑ έδειχνε αποφασισμένη να επιβάλει την εθνική πειθαρχία όπως απαιτούσε ο Γρίβας: «πρώτα οι προδότες». Ο στόχος αυτής της τακτικής ήταν να επιβληθεί η ΕΟΚΑ σαν κράτος εν κράτει μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα. Η

εξορία του Μακαρίου και η κατάρρευση των συνομιλιών τον Μάρτιο του '56 (μια εξέλιξη για την οποία πολλοί παρατηρητές κατηγορούν το Γρίβα ότι την προκάλεσε συνειδητά) άφησε το πεδίο ακόμα πιο ελεύθερο για το Γρίβα.

Τον Απρίλιο ακολούθησε μια νέα αντιπαράθεση μέσω φυλλαδίων ανάμεσα στην ΕΟΚΑ και το ΑΚΕΛ ενώ το φθινόπωρο του ιδίου χρόνου η ΕΟΚΑ πέρασε από τις απειλές στις εκτελέσεις αριστερών. Στις 12 Οκτωβρίου δολοφονήθηκε ο Νεόφυτος Κλεάνθους από την Μεσόγη Χλώρακας σαν προδότης. Το 1992, οι τομεάρχες της ΕΟΚΑ παραδέχτηκαν ότι η εκτέλεση έγινε βάση λανθασμένων πληροφοριών. Ο Κλεάνθους ήταν στέλεχος της Αριστεράς και η αποκατάσταση του έστω και μετά από 36 χρόνια είχε και τη συμβολική λειτουργία της «αποκατάστασης» της Αριστεράς. Για άλλους όμως, όπως τον Ανδρέα Μιχαηλίδη από τον Κάτω Πύργο που δολοφονήθηκε στις 18 του Οκτώβρη, η «αποκατάσταση» μάλλον δεν θα έρθει. Όταν επέστρεψε το Σεπτέμβριο του '92 η σύζυγος του και απεύθυνε ανοιχτή επιστολή στους συνδέσμους αγωνιστών προκαλώντας τους να απαντήσουν γιατί τον σκότωσαν, σιώπησαν. Ο Μιχαηλίδης δολοφονήθηκε σύμφωνα με τη σύζυγο του για «προσωπικές διαφορές» με μέλη της ΕΟΚΑ. Όπως και σε πολλές περιπτώσεις το πιο πιθανό «έγκλημα» του Μιχαηλίδη θα ήταν ότι δεν δεχόταν την αδιαμφισβήτητη εξουσία των καπετάνιων της ΕΟΚΑ.

Οι δολοφονίες του '56 δεν φαίνονται να είχαν ένα συγκεκριμένο στόχο. Στόχευαν περισσότερο στην καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν της αδιαμφισβήτητης εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους. Η ΕΟΚΑ λειτουργούσε εκείνη την περίοδο κατά κύριο λόγο σαν «εθνική οργάνωση» μοιράζοντας τις δραστηριότητες της ανάμεσα σε επιθέσεις ενάντια στους Άγγλους και ενάντια σε ανυπάκουους ή εχθρικούς Ελληνόφωνους.

Κ. Βλάχος, πωλητής της «Χαραυγής», ξυλοκοπήθηκε από μασκοφόρους το 1957, στο Λιοπέτρι

—

Η τρομοκρατία στην Κύπρο πριν και μετά τους μασκοφόρους

Η πίεση, οι εκβιασμοί και οι απειλές δεν ήταν άγνωστες στην Κύπρο πριν την δεκαετία του 50. Αντίθετα ήταν μέρος της διαδικασίας «εθνικής ολοκλήρωσης» που ξεκίνησε από τα τέλη του 19ου αιώνα. Οι βασικές μορφές της εθνικοτρομοκρατίας ήταν ο οικονομικός εκβιασμός, η καταγγελία στις αρχές (χαφιεδισμός), η απειλή αφορισμού και οι βίαιες επιθέσεις ξυλοδαρμού.

Η επίθεση ενάντια στην κοινότητα των Λινοβάμβακων. Όταν οι τοκογλύφοι εκβίαζαν στο όνομα του ορθόδοξου Θεού

Οι Λινοβάμβακοι που έπαιζαν καθοριστικό ρόλο τόσο στις ταξικές εξεγέρσεις του 18-19 αιώνα όσο και σαν έκφραση της θρησκευτικής συμβίωσης και ανοχής, έγιναν από τα πρώτα θύματα της εκκλησιαστικής επίθεσης. Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα η εκκλησία άρχισε να τους εκβιάζει ότι δεν θα τους έκανε τα μυστήρια αν δεν γίνονταν Χριστιανοί και εγκατέλειπαν ολοκληρωτικά τις μουσουλμανικές δοξασίες τους. Όταν ήρθαν οι Άγγλοι οι Λατίνοι προσπάθησαν να τους προσηλυτίσουν πιστεύοντας ότι πριν γίνουν Λινοβάμβακοι ήταν Λατίνοι. Η ορθόδοξη ηγεσία αντέδρασε αστραπιαία χωρίς χριστιανική ντροπή. Τους εκβίασε.

«Σημειώνω - για να δώσω μια γεύση της εποχής πριν το 1900 - ότι για τη διάσωση (βίο) δέκα λινοβαμβάκιων χωριών της Λεμεσού από τη λατινική προπαγάνδα και τη

διασφάλιση τους για τον Ελληνισμό, ο έπαινος ανήκει στους Λεμεσιανούς τοκογλύφους των 40% και 50% που, κατά προτροπή της Εκκλησίας, έπαψαν αμέσως να δανείζουν τους πρώην Τούρκους και τώρα νεόφυτους Μαρωνίτες πελάτες τους, μέχρι που τους ανάγκασαν να γίνουν ορθόδοξοι».

Β. Εγγλεζακης, Η εκκλησία της Κύπρου από το 1878 μέχρι το 1955

1930 - Ο φόβος των κομμουνιστών - χαφιεδισμός, απολύσεις και οικονομικοί εκβιασμοί

Η ίδρυση και η ανάπτυξη του κομμουνιστικού κόμματος τη δεκαετία του 1920 φαίνεται ότι άρχισε να απασχολεί σοβαρά τους προύχοντες. Ο αθεϊσμός τους, η επαγγελία της επανάστασης των φτωχών και η αντίθεση στην ένωση και τον εθνικισμό τους είχαν βάλει στο στόχαστρο. Όταν το 1930 άρχισε να φαίνεται ότι οι κομμουνιστές αποχτούσαν λαϊκές προσβάσεις η Εκκλησιαστική Ιεραρχία και οι άρχοντες του νησιού συγκάλεσαν ειδική συγκέντρωση στην Αρχιεπισκοπή που έκδωσε οδηγίες καταπολέμησης του «μικροβίου της μόλυνσης». Αυτές οι οδηγίες θα εφαρμόζονταν με ιδιαίτερη ένταση το 1948 όταν την ηγεσία της εκκλησίας ανέλαβαν οι φανατικοί εθνικιστές και οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν τότε ένα μαζικό ταξικό κίνημα. Έλεγε, λοιπόν, το μανιφέστο της Τρομοκρατίας του 1930: **«Καλούντα πάντες οι δυνάμενοι, όπως εργασθούν προς βελτίωσιν της θέσεως του εργάτου. Να μην προσλαμβάνονται υπό ατόμων και σωματείων κομμουνισταί τεχνίται και εργάται. Να καταγγέλλονται υπό των γονέων οι κομμουνισταί δάσκαλοι εις το Γραφείον Παιδείας (Αγγλική διοίκηση) και τον Αρχιεπίσκοπον και να αποσύρονται των σχολείων οι μαθηταί μέχρις ότου επιτευχθεί η απομάκρυνσις των κομμουνιστών διδασκάλων. Να αποτρέπονται οι εκ των χωριών ερχόμενοι εις τας πόλεις προς εκμάθησιν τέχνης νεαροί από του να έρχονται σε επικοινωνίαν με άτομα προσβεβλημένα από το μικρόβιον του κομμουνισμού...».**

Εφ. Ελευθερία.

Από τη δράση της Δεύτερης ΕΟΚΑ (72-74)

Σχέδιο ΕΟΚΑ Β για την τρομοκράτηση του πληθυσμού: προετοιμασία λίστας (πίνακα) αντιστασιακών.
Σχέδιο «Γρόνθος» (3.3.73):

«εις τον πίνακα... να περιλαμβάνονται οι αντίπαλοι κατά χωριόν ξυλοδαρμός ή και εκτέλεσις)». Του Σταύρου Σύρον Υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Β' Αντρου Πανλίδη «Ακρως Απόρρητόν»

2. Η στροφή στην ανεξαρτησία: Η επανεμφάνιση της Αριστεράς και οι εσωτερικές ανακατατάξεις της ΕΟΚΑ (πρώτο εξάμηνο του '57)

Το χειμώνα του 56-57 η ουσία του Κυπριακού άλλαξε ριζικά. Το αδιέξοδο μεταξύ Ελληνόφωνων που απαιτούσαν Αυτοδιάθεση - και των Βρεττανών, μετατράπηκε σε αδιέξοδο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία και ανάμεσα στις 2 κοινότητες της Κύπρου. Στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ όπου ξανακατατέθηκε η κυπριακή προσφυγή άρχισε να κερδίζει τελικά έδαφος η εισήγηση του Ινδού αντιπροσώπου Κ. Μένον, που είχε εισηγηθεί στο Μακάριο να διεκδικήσει Ανεξαρτησία, αντί ένωση, από το 1954.

Το ψήφισμα που έγκρινε η γενική συνέλευση τον Φεβρουάριο του 57 άφηνε ανοιχτή την πόρτα για την Ανεξαρτησία. Σ' αυτά τα πλαίσια η Αριστερά μέσω των εφημερίδων της άρχισε να μετακινεί την

έμφαση στο σύνθημα Αυτοδιάθεση-Ένωση, από την Ένωση στην Αυτοδιάθεση και σιγά σιγά στο «δίκαια και δημοκρατική λύση» του κυπριακού. Ήταν φανερό ότι οι υπόγειες ανεξαρτησιακές τάσεις στην Αριστερά που είχαν ιστορικές καταβολές από τη δεκαετία του 20 και πιο πρόσφατα στην υποστήριξη της Αυτοκυβέρνησης το 48, άρχισαν να επανεμφανίζονται. Φραστικά η νόμιμη εφημερίδα του κόμματος, η Χαραυγή, απέρριπτε τις «κατηγορίες» ότι προτιμούσε την αυτοκυβέρνηση για να μην κατηγορηθεί για προδοσία. Σταδιακά, ωστόσο, η Ένωση θα υποχωρούσε ολοκληρωτικά από τα λαϊκά συνθήματα της Αριστεράς και θα αντικαθίστατο από τα «Δημοκρατία», «Δικαιοσύνη», «Ειρήνη» κλπ. - Ιδιαίτερα μετά από την έναρξη των διακοινοτικών συγκρούσεων. Το τι έγινε μέσα στην ΕΟΚΑ εκείνη την περίοδο και πως ερμηνεύτηκαν αυτές οι αλλαγές είναι το μεγάλο μυστήριο. Από το Γενάρη του 57 οι «Τάιμς οφ Σάμπρους» (Ελληνόφωνο και αγγλόφωνο περιοδικό που υποστήριζε την ΕΟΚΑ) παρατηρούσε, «μετά λύπης», ότι τα μέλη της ΕΟΚΑ είχαν αρχίσει να δρουν ανεξέλεγκτα υποθάλποντας τόσο την ένταση στις διακοινοτικές σχέσεις όσο και μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα με τις «εκτελέσεις».

Το Μάρτιο του 1957 ανακαλύφθηκε το κρησφύγετο του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου στον Μαχαιρά και ακολούθησε ο ηρωικός του θάνατος. Στις 21 του ίδιου μήνα σκοτώθηκε σε ενέδρα ο Πετράκης Κυπριανού της ΕΟΚΑ, η μητέρα του οποίου υποστηρίζει μέχρι σήμερα ότι έπεσε θύμα προδοσίας από τους συντρόφους του. Για τον Αυξεντίου είναι επίσης γνωστές οι φήμες. Η παράδοση ανακάλυψη ενός κρησφύγετου στα βουνά, η προδοσία από κάποιο μυστηριώδη βοσκό, η φήμη που έφερε τον Αυξεντίου σαν φιλελεύθερο αντίβαρο στον Γρίβα(6) και η μετέπειτα στροφή της ΕΟΚΑ στη συστηματική εκκαθάριση του ιδεολογικού «εσωτερικού εχθρού» έχουν δημιουργήσει το μύθο ή την πίστη, ότι τον Αυξεντίου τον πρόδωσε ο Γρίβας για να τον ξεφορτωθεί. Ανάλογες φήμες κυκλοφορούν και για άλλους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, ενώ για τον Γ. Στεφανίδη έχει τεκμηριωθεί ότι ο Γρίβας διέταξε την «εκτέλεση του». Η σύγκλιση ωστόσο των ιστορικών συγκυριών (ανεξέλεγκτη δράση μελών της ΕΟΚΑ, προδοσία Κυπριανού τον ίδιο μήνα, πιθανές διαφωνίες για την στροφή στην Ανεξαρτησία και για την πολιτική των «εκτελέσεων») καθώς και η συγκίνηση που προκάλεσε ο θάνατος του Αυξεντίου έχουν μετατρέψει αυτή τη φήμη σε λαϊκή πίστη.

Το γεγονός ότι ο πατέρας του Αυξεντίου φέρεται να καταδίκασε τις βιαιοπραγίες ενάντια στην Αριστερά που ακολούθησαν και το ότι πήρε τη θέση του Μακαρίου ενάντια στον Γρίβα τον καιρό της ΕΟΚΑ Β' ενίσχυσε ακόμα περισσότερο αυτή τη θεωρία. Η τεκμηρίωση ή η απόρριψη της βέβαια εξαρτώνται πλέον από το «μυστηριώδη καταδότη» - αν υπάρχει.

Η λαϊκή πίστη, ωστόσο, εκφράζει και μια γενικότερη αλήθεια - με τον οργανωμένο ή τυχαίο θάνατο του Αυξεντίου αρχίζει ουσιαστικά η επίσημη εκστρατεία της ΕΟΚΑ ενάντια στην Αριστερά. Τα χέρια του Γρίβα και των μασκοφόρων του ήταν πλέον ελεύθερα - και οι συνεχείς (έμμεσες βέβαια) φήμες για την πιθανότητα ανεξαρτησίας ενίσχυσαν αυτή την αναγκαιότητα των επιθέσεων ενάντια στην Αριστερά, η οποία με βάση το δικοινοτικό εργατικό κίνημα και την ανεξαρτησιακή της παράδοση μπορούσε να βγει κερδισμένη από τις εξελίξεις.

Τον Ιούνιο του '57 εντάθηκαν οι φήμες από δημοσιογραφικούς και πολιτικούς κύκλους, ότι το ΝΑΤΟ προωθούσε «σχέδιο ανεξαρτησίας» το οποίο ουσιαστικά μετέτρεπε την Κύπρο σε Νατοϊκή βάση. Ήδη από το Μάρτιο του 57 η Χαραυγή είχε αρχίσει την εκστρατεία της Αριστεράς ενάντια σε τέτοια λύση, με σύνθημα «Μακριά από το ΝΑΤΟ», «όχι τριμερή». Από τον Ιούλιο η Αριστερά, μέσα σε συνθήκες ημιπαρανομίας αρχίζει μια σειρά δημόσιων εκδηλώσεων με πικετοφορίες στις οποίες κυριαρχούν συνθήματα όπως «όχι διαμελισμός», «όχι τριμερή», «Δημοκρατική δίκαιη λύση», «Απόλυση Κρατούμενων», «Επιστροφή Αρχιεπισκόπου».

Η μάνα του Π. Κυπριανού καταγγέλλει ότι και ο γιος της προδόθηκε από «συναγωνιστές» του, της

ΕΟΚΑ

—

3. Η Πολιτικοποίηση της Τρομοκρατίας: Από τις απειλές, στους ξυλοδαρμούς και τις δολοφονίες (δεύτερο εξάμηνο του 57)

Ο Αύγουστος ήταν ο μήνας των «μεγάλων μαχαιριών». Στις 4 Αυγούστου μασκοφόροι της ΕΟΚΑ ξυλοκόπησαν τον Μαρίνο Πούρο από το Αυγόρου και τον έδεσαν σε πάσαλλο, στη μέση του χωριού. Την επόμενη έγινε συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην Αυγόρου δείχνοντας ότι άρχισε να διαμορφώνεται μια μαζική αντίδραση στις επιθέσεις των μασκοφόρων. Ακολούθησαν ωστόσο και άλλες ανάλογες επιθέσεις. Στις 15 Αυγούστου έγινε επίθεση στο οίκημα των συντεχνιών στο Σπαθαρικό.

Νεαροί υψώνουν τη Μαύρη Σημαία στη Λύση για τη δολοφονία του συντεχνιακού Πέτρου από τους μασκοφόρους - Γεννάρης 1958

—

Στις 16 Αυγούστου οι Κυπριακές εφημερίδες έγραφαν ότι ο Μακάριος πήρε θέση ενάντια στην πρωτοβουλία του NATO - μια θέση που ενίσχυε την Αριστερά στην Κύπρο και κατά πάσα πιθανότητα προκάλεσε (γι' αυτό το λόγο) την οργή της ακροδεξιάς του Γρίβα που έβλεπαν την αριστερά να επανεμφανίζεται στους δρόμους διεκδικώντας «λύση έξω από το NATO», και να αμφισβητεί την απόλυτη ηγεμονία της ΕΟΚΑ. Η προσπάθεια οικειοποίησης του Μακαρίου (και των θέσεων του) από την Αριστερά ήταν για αυτή το νομιμοποιητικό χαρτί για να επιστρέφει ξανά στην πολιτική διεκδίκηση μετά τη διπλή επίθεση του '55 από την ΕΟΚΑ και την Αποικιοκρατία.

Στις 22 Αυγούστου η Χαραυγή που προηγουμένως ανέφερε τις επιθέσεις των μασκοφόρων χωρίς πολιτικό σχόλιο αποφασίζει να κατονομάσει την εκστρατεία τρομοκρατίας. Σε άρθρο της για τον ξυλοδαρμό του συντεχνιακού Γεώργιου Χριστοφόρου Καττίζη από το χωριό Σύγκραση τονίζει ότι είναι το 8ο θύμα σε ένα μήνα και ότι οι επιθέσεις έχουν πολιτικούς στόχους, και κάνει φυσικά έκκληση στο όνομα της ενότητας να σταματήσουν. Ακολουθούν όμως νέες επιθέσεις και ξυλοδαρμοί αριστερών στο Λιοπέτρι και τη Δερύνεια.

Στις αρχές του Σεπτέμβρη η Αριστερά αντιδρά με ανοιχτές δημόσιες εκδηλώσεις στο Λευκόνοικο, τα Τέμβρια, το Μαραθόβουνο, την Αγία Νάπα, την Αγκαστίνα κλπ. Η έκταση των κινητοποιήσεων σε όλη την Κύπρο δείχνει, ως ένα σημείο, την ένταση που πρέπει να προϋπήρχε σε διάφορες περιοχές από καιρό. Η ΕΟΚΑ όμως συνέχισε. Κατά τον Σεπτέμβριο γύρω στα 40 άτομα (στελέχη της Αριστεράς) σε διάφορα χωριά της Καρπασίας πήραν απειλητικές επιστολές από την οργάνωση, ενώ στην Αγία Τριάδα μασκοφόροι λιθοβόλησαν τον Πέτρο Παπαγιάννη. Ο στόχος αυτών των επιθέσεων ήταν και ταξικός και πολιτικός - όταν στις 6 Σεπτεμβρίου οι μασκοφόροι συνέλαβαν και πυροβόλησαν τον Κτωρή Μιχαήλ, στέλεχος της ΠΕΟ από την Σκυλλούρα τον ρώτησαν «Εσύ είσαι ο Κτωρής που ιδρύεις παραρτήματα συντεχνιών και εκφωνείς λόγους;»

Η πολιτικοποίηση των επιθέσεων των μασκοφόρων δημιούργησε ένα ρήγμα και στην ίδια τη δεξιά καθώς σε ορισμένα χωριά, όπως τον Γερόλακκο, δεξιοί και αριστεροί έβγαλαν κοινή ανακοίνωση ενάντια στην τρομοκρατία. Στις 13 Σεπτεμβρίου ανακοίνωση για αποφυγή της βίας έβγαλε και ο Γεννάδιος που αντικαθιστούσε τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Ακολούθησαν ωστόσο νέες επιθέσεις στον Κάτω Δρυ και τον Άγιο Αμβρόσιο. Τον Οκτώβριο η εκστρατεία της ΕΟΚΑ υποτόνισε κάπως για να ξαναρχίσει δυναμικά τον Νιόβρη. Στα μέσα του Νιόβρη στην Αλάμπρα απειλήθηκαν οι εφημεριδοπώλες της Χαραυγής και ακολούθησαν νέες απειλές στα Λύμπια και την Τύμπου.

Η οριστική απόρριψη του σχεδίου Σπάακ (Γ.Γ. του ΝΑΤΟ) από το Μακάριο εκείνο το μήνα και οι αυτονόητοι πανηγυρισμοί της Αριστεράς για τη δικαίωση της, οδήγησαν σε νέα ένταση. Στις 26 Νοεμβρίου δολοφονείται ο Παναής Τσάρος από την Ασια, στέλεχος της Αριστεράς και αδελφός του καφετζή του συλλόγου των αριστερών που απειλήθηκε λίγες μέρες πριν από μέλη της ΕΟΚΑ. «Θα σε κανονίσουμε αργότερα» του είπαν όταν τους προκάλεσε σε μια δημόσια αντιπαράθεση να αποδείξουν ότι ήταν «προδότης». Η κηδεία του Τσάρου είχε τη μορφή εκδήλωσης διαμαρτυρίας αλλά η Χαραυγή και η ηγεσία του ΑΚΕΛ (με την ελπίδα του κατευνασμού των πνευμάτων) δεν κατονόμασαν την ΕΟΚΑ σαν υπεύθυνους. Η μαζική συμμετοχή στην κηδεία και τα μνημόσυνα έδειχναν καθαρά ότι στην βάση της Αριστεράς άρχιζε να διαμορφώνεται μια δυναμική αντίδραση. Οι επιθέσεις βέβαια συνεχίζονταν αλλά μάλλον η ηγεσία της Αριστεράς έλπιζε ότι οι ψυχραιμότεροι θα συγκρατούσαν το Γρίβα και τους μασκοφόρους του. Προς το τέλος του Νιόβρη έγιναν νέες επιθέσεις και ξυλοδαρμοί στα Γ άστρια, την Αλάμπρα, την Αυγόρου και το Βαρώσι.

Το γεγονός ότι οι επιθέσεις προχώρησαν από τις απειλές, στους ξυλοδαρμούς και μετά στις δημόσιες εκτελέσεις, όπως και το γεγονός ότι γίνονταν σε συγκεκριμένες περιόδους ημερών που ακολουθούσαν σημαντικά γεγονότα (δημόσιες εκδηλώσεις της Αριστεράς / Ιούλιος/Αύγουστος, δηλώσεις του Μακαρίου για το ΝΑΤΟ / Νιόβρης) δείχνει αρκετά καθαρά ότι δεν επρόκειτο για ανεξέλεκτη δράση αλλά για συντονισμένη εκστρατεία βάσει σχεδίου.

Η ιδεολογική κάλυψη αυτής της εκστρατείας περιλάμβανε τις κλασσικές κατηγορίες ότι τα θύματα ήταν ενάντια στην ΕΟΚΑ αλλά εκείνο το φθινόπωρο οι κατηγορίες και τα εγκλήματα «προδοσίας» αναβαθμίστηκαν στα πλαίσια μιας συνολικής εκστρατείας «Ελληνοχριστιανικής διαπαιδαγώγησης». Απειλούνταν και ξυλοφορτώνονταν καφετζήδες γιατί άνοιγαν τα καφενεία Κυριακή πρωί και δεν πήγαιναν στην εκκλησία, κατηγορούνταν σαν προδότες όσοι είχαν επαφές με Τουρκόφωνους και ακόμα περισσότερο όσοι δεν υπάκουαν τις διαταγές της ΕΟΚΑ να συναλλάσσονται εμπορικά μόνο με Έλληνες.

Ο Ελληνισμός που είχαν μάθει οι Κύπριοι στα σχολεία έπαιρνε τώρα σάρκα και οστά σαν κράτος και εξουσία.

Όταν στις αρχές Δεκεμβρίου η Αριστερά οργάνωσε διαδηλώσεις για την υποστήριξη της προσφυγής στον ΟΗΕ και για καταδίκη του «Αγγλοαμερικανικού Ιμπεριαλισμού» ακολούθησαν νέες επιθέσεις - στο Τρίκωμο, και την Πηγή ενώ στο Φρέναρος μασκοφόροι απείλησαν τους εργάτες να μην κάνουν Απεργία. Αυτές οι επιθέσεις ήταν μάλλον τοπικές αντιδράσεις των στελεχών της ΕΟΚΑ γιατί γύρω στα Χριστούγεννα ξεκίνησε από το Τρίκωμο μια νέα εκστρατεία για την υποταγή της Αριστεράς - τα περίφημα «πρωτόκολλα τιμής» τα οποία καλούσαν να υπογράψουν οι αριστεροί. Τα «πρωτόκολλα» αναγνώριζαν σαν μόνη υπεύθυνη αρχή την εθναρχία και σκόπευαν να απομονώσουν την Αριστερά σαν «προδοτική διασπαστική» γιατί δεν δέχονταν να παραχωρήσει στον Αρχιεπίσκοπο απόλυτη ελευθερία αποφάσεων. (Αμφισβητούσε δηλαδή τα απολυταρχικά δικαιώματα της εθναρχίας στον Ελληνο-Χριστιανισμό που προωθούσε η ΕΟΚΑ). Μέσα στο τεταμένο κλίμα της εποχής η ηγεσία της Αριστεράς μάλλον οδηγήθηκε από τις τοπικές οργανώσεις που μετά από 2 χρόνια υποταγής στη βία των εθνικόφρονων αντιστάθηκαν με μια εκπληκτική γενναιότητα στις απειλές, και αρνήθηκαν να υπογράψουν.

4. Το δεύτερο στάδιο του σχεδίου: Εξόντωση - Δημόσιες εκτελέσεις (αρχές'58)

Ο Γρίβας και η ΕΟΚΑ από την άλλη βλέποντας την ανεξαρτησία να έρχεται ήταν αποφασισμένοι για το τελικό στάδιο: «την εξόντωση». Έγραφε, ο Γρίβας στον Άνθιμο, το Γενάρη του 1958:

«ενδεικνύονται να τους εξοντώσουμε ως πολιτική οντότητα ώστε να μην είναι πλέον υπολογίσιμος, δυνάμενος διά των αποφάσεων του να επηρεάζει το εθνικό ζήτημα ως συνέβαινε μέχρι τούδε».(7)

Ο δε Σπύρος Παπαγεωργίου, έμπιστος του Γρίβα και Ιστορικός της ΕΟΚΑ σημειώνει:

«Ήτο πιθανόν ότι προέβλεπε τη λήξη του αγώνος και διά τούτο επεδίωκε να αφαιρέσει απ' αυτούς πάσα πιθανότητα επιτυχής αναμίξεως εις την πολιτικήν ζωή της νήσου».(8)

Η αύξηση των επιθέσεων κορυφώθηκε στις 21 του Γενάρη όταν ένοπλοι μασκοφόροι επετέθηκαν ταυτόχρονα στην Κώμα του Γιαλού και στη Λύση δολοφονώντας επί τόπου τους τοπικούς ηγέτες της Αριστεράς Ηλία Ττοφάρη και Μιχάλη Πέτρου αντίστοιχα. Οι επιθέσεις και οι δολοφονίες έγιναν στα καφενεία της Αριστεράς στο κάθε χωριό και ήταν φανερό ότι ο στόχος ήταν η τρομοκρατία της αριστεράς γενικά. Ήδη από το φθινόπωρο είχαν αρχίσει οι επιθέσεις στους συλλόγους αλλά αυτή η διπλή δημόσια δολοφονία το ίδιο βράδυ σε δυο διαφορετικά χωριά σήμαινε και την αρχή της νέας φάσης «εθνικής εκκαθάρισης». Την εξάλειψη της Αριστεράς έξω από τα αστικά κέντρα.

Τις επόμενες μέρες ακολούθησε ένα κύμα κατακραυγής με ανακοινώσεις από ιερείς και τοπικούς παράγοντες (Κισσόνεργα, Λακατάμια) ενάντια στον «αδελφοκτόνο πόλεμο». Ωστόσο ο Γρίβας ήταν μάλλον αμετάπειστος - όπως σημειώνει για τις αντιδράσεις στις δολοφονίες του Γενάρη:

«Η τακτική μας έναντι της Ακελινής προδοσίας παρέμεινε αμετάβλητος μέχρι τέλους παρά την αντίδραση ισχυρών παραγόντων εν Κύπρω και εν Ελλάδι, μερίδος του Ελληνικού τύπου και του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς τας οποίας ουδεμίαν σημασίαν έδωκα [...]» και προσθέτει «Δεν πρόκειται βεβαίως να αποκαλύψω το όλον σχέδιον εξουδετερώσεως πόσης κομμουνιστικής αντιδράσεως, το οποίον εφήρμοσα με συνετήν εμμονήν, παρά τας ρηθείσας αντιδράσεις».

Σκηνές εμφυλίου: πρώτη σελίδα της «Χαραυγής» μετά από τις δολοφονίες του Μένοικου και του Γιασουμή - Μάης '58

Η μη αποκάλυψις του «σχεδίου» και μετά το τέλος της ΕΟΚΑ (οπότε έγραψε και τα απομνημονεύματα του) μπορεί να σημαίνει ότι το σχέδιο θα συνεχιζόταν και μετά και αυτό ίσως εξηγεί γιατί στα απομνημονεύματα εκτός από τις γενικές γραμμές δεν αναφέρεται στις λεπτομέρειες του «σχεδίου».

Στο τέλος του Γενάρη η τρομοκρατία απλώθηκε και στην Πάφο με απειλές για εκτελέσεις. Τον Φεβρουάριο η ένταση κορυφώθηκε καθώς το σύνθημα «είναι ο κατάλληλος καιρός να κτυπήσουμε τους κομμουνιστές» άρχισε να απλώνεται σ' όλη την Κύπρο οδηγώντας σε νέα επίπεδα τις απειλές, τους εκβιασμούς και τις παρακολουθήσεις αριστερών από οπαδούς της ΕΟΚΑ.

Στις 27 Φεβρουάριου η Χαραυγή δημοσίευσε άρθρο - καταγγελία σχετικά με μια μυστική οργάνωση με το όνομα ΥΑΚΑ (Υπηρεσία Αντιμετώπισης Κομμουνιστικής Αντιδράσεως) που φερόταν να στόχευε να εξαφανίσει την Αριστερά. Γράφτηκαν μετά μερικά συνθήματα στο όνομα της οργάνωσης, αλλά απ' ότι φαίνεται η Χαραυγή αναφερόταν στο «σχέδιο» του Γρίβα (όπως αυτός είχε γράψει πριν ένα μήνα στον Άνθιμο).

Στις αρχές του Μάρτη ο διευθυντής της Χαραυγής παράλαβε επιστολή - βόμβα με το εξής σημείωμα «η βόμβα αυτή η οποία δεν πρόκειται να εκραγεί είναι μια προειδοποίηση για την προδοτική γραμμή της εφημερίδας σας. Εάν συνεχίσετε θα εκτελεσθείτε, ΕΟΚΑ, Ο Αρχηγός Διγενής». Την ίδια μέρα έγινε δολοφονική επίθεση μασκοφόρων ενάντια στον εργάτη Ανδρέα Χριστάκη (Ανδρούτσου) από την Ασσια.

Οι απειλές και οι επιθέσεις συνεχίστηκαν το Μάρτιο αλλά πήραν νέες διαστάσεις με τους εορτασμούς της 25ης Μαρτίου. Στην Αυγόρου έγιναν εκτεταμένα επεισόδια όταν αριστεροί άνδρες και γυναίκες αποκλείστηκαν μέσα στην εκκλησία και ξυλοκοπήθηκαν από δεξιούς μασκοφόρους.

Προς το τέλος του μήνα έγιναν νέα επεισόδια στο Αυγόρου, το Βαρώσι, το Λάπαθος, τον Αγιο Σέργιο, τη Γύψου, τη Βατυλή, την Άχνα, το Λιοπέτρι, το Λευκόνοικο.

** Στην παρένθεση αριθμός πολιτών που πέθαναν κατά τις διακοινοτικές ταραχές Η ΕΟΚΑ έκανε 265 εκτελέσεις. 131 Ε/Κ (Ελληνοκυπρίων) και 134 Τ/Κ (Τουρκοκυπρίων) και Άγγλων. Το μόνο «Απελευθερωτικό κίνημα» στον κόσμο που σκότωσε περισσότερους «προδότες» παρά κατακτητές.*

—

Στις αρχές του Απρίλη η Αριστερά απάντησε με μια σειρά μαζικών εκδηλώσεων ενάντια στην τρομοκρατία των οποίων η μαζικότητα έδειχνε ότι η όξυνση και η πόλωση κορυφώνονταν. Στις 3 Απριλίου, στο έξω Μετόχι 10 μασκοφόροι που αναζητούσαν κάποιον βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα πλήθος που διαμαρτυρόταν για την τακτική τους και πυροβόλησαν αδιάκριτα πληγώνοντας αρκετούς. Η επίθεση στο έξω Μετόχι προκάλεσε νέες αντιδράσεις και διαδηλώσεις της Αριστεράς αλλά οι επιθέσεις συνεχίστηκαν. Στις 5 Απριλίου ξυλοκοπήθηκε η Παναγιώτα Κώστα στη Γύψου, ενώ στις 16 Απριλίου έγινε επίθεση ενάντια στον Κυριάκο Τούπη ποδοσφαιριστή της Σαλαμίνας, στο Λεονάρισσο. Ακολούθησε επίθεση στο σπίτι της αρραβωνιαστικιάς του όπου έγιναν νέες βιαιοπραγίες - οι δε εθνικόφρονες δήλωσαν στην κοπέλλα ότι «αν ήθελε άντρα έπρεπε να πάρει δεξιό και όχι αριστερό προδότη».

Εν τω μεταξύ όσο πλησίαζε το Πάσχα αυξάνονταν και οι φήμες ότι θα γίνονταν νέες συντονισμένες παγκύπριες επιθέσεις. Στις 17 Απριλίου έγινε επίθεση στην Αγία Βαρβάρα ενώ στο Πραστειό ο ιερέας [το κείμενο κόβεται εδώ...]

Εργατική διαδήλωση διαμαρτυρίας

—

5. Ολοκληρωτικός Πόλεμος: Εθνικός διαχωρισμός και δημόσιες εκτελέσεις - βασανιστήρια

Μέχρι το τέλος του Απρίλη έγιναν καταγγελίες για επεισόδια στην Κανναβιού, τη Βιτσάδα, τη Μεσόγη.

Αυξανόμενα στην Κύπρο διαμορφωνόταν ένα κλίμα εμφυλίου πολέμου καθώς οι αριστεροί επέμεναν να ανοίγουν τους συλλόγους τους, να μην υπογράφουν αυτά που διέταζε η ΕΟΚΑ και να οργανώνουν μαζικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας.

Η ηγεσία της Αριστεράς δύσκολα συγκροτούσε τον κόσμο της. Ήδη από το Πάσχα άρχισαν και οι

δεξιοί στα εργατικά προάστεια της Λευκωσίας (στα οποία ήταν μειοψηφία) να παραπονιούνται ότι αντιμετωπίζουν κίνδυνο από τους αριστερούς. Εν τω μεταξύ είχαν αρχίσει ανάλογες κινήσεις και στην Τουρκόφωνη κοινότητα. Ο απώτερος στόχος της ΕΟΚΑ και της ΤΜΤ όπως έδειξαν μετά ήταν να διαχωριστούν οι δυο κοινότητες με γραμμές αίματος και το απαραίτητο βήμα γι' αυτό το διαχωρισμό ήταν η διάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος που συνένωνε τους εργάτες των 2 κοινοτήτων.

Την πρώτη του Μάη του '58 η εργατική τάξη της Κύπρου γιόρτασε για τελευταία φορά ενωμένη. Ήταν μια συγκινητική στιγμή όπου Ελληνόφωνοι και Τουρκόφωνοι παρέλασαν με συνθήματα και στις 2 γλώσσες και κόκκινες σημαίες ενάντια στην καταιγίδα που ερχόταν. Η Ανεξαρτησία απείχε μόνο 2 χρόνια και αυτό το ταξικό κίνημα του οποίου οι Ιστορικές ρίζες πήγαιναν πίσω στις κοινές χριστιανο-μουσουλμανικές εξεγέρσεις του 18ου αιώνα και στην ανεξαρτησιακή ταξική ιδεολογία του ΚΚΚ τη δεκαετία του '20, θα αποδεκατιζόταν τους επόμενους μήνες. Παρά την αναμεταξύ τους αντιπαράθεση η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ εξαπέλυσαν μια σχεδόν συνδυασμένη επίθεση ενάντια στο αριστερό εργατικό κίνημα των 2 κοινοτήτων τον Μάιο του 1958. Την πρώτη του Μάη κάηκε η λέσχη προοδευτικών Τουρκοκύπριων στη Λευκωσία και κατά τους επόμενους μήνες χιλιάδες μέλη της ΠΕΟ αναγκάστηκαν από την ΤΜΤ να γραφτούν σε Τούρκικες συντεχνίες.

Η ΕΟΚΑ συνέχισε τη δίκιά της εκστρατεία με επιθέσεις στη Μεσόγη, Τύμπου, Ξυλοφάγου, Ανάγια. Οι επιθέσεις των 2 οργανώσεων του '58 έμοιαζαν σχεδόν συντονισμένες:

Στις 21 Μαΐου η ΤΜΤ έκανε δολοφονική απόπειρα ενάντια στον Τουρκόφωνο συντεχνιακό Αχμέτ Σατη. Στις 22 ξυλοκοπήθηκε από οπαδούς της ΕΟΚΑ ο μπουφετζής του συλλόγου των αριστερών της Αχερίτου. Στις 24 η ΕΟΚΑ Αμμοχώστου αποφάσισε φαίνεται ότι οι ξυλοδαρμοί, οι τραυματισμοί και οι ανεπιτυχείς απόπειρες δολοφονίας δεν αρκούσαν. Εκείνη τη μέρα έγιναν 2 νέες δολοφονίες αριστερών που όπως και κείνες του Γενάρη είχαν το στοιχείο της ποιοτικής αναβάθμισης.

Το Γενάρη ήταν δημόσιες εκτελέσεις για παραδειγματισμό - το Μάιο ήταν δημόσια βασανιστήρια για εκφοβισμό. Οι δυο νεκροί του Μάη ήταν ο Σάββας Μενοίκου από τις Γούφες (ένα μικρό χωριό δίπλα στο Λευκόνειο) και ο Τάκης Γιασουμή από τη Γύψου. Το Μένοικο τον συνέλαβαν οι μασκοφόροι καθώς γύριζε από τη δουλειά του, τον πήραν στην αυλή της εκκλησίας του Λευκόνειο και ενώπιον των ιερέων και των εθνικόφρονων του χωριού τον έφτυσαν ομαδικά και μετά τον σκότωσαν με λιθοβολισμό. Μερικές αναφορές λένε ότι στο τέλος κατούρησαν πάνω στο πτώμα.

Λίγα μίλια πιο πέρα, στη Γύψου δολοφονήθηκε ο Τάκης Γιασουμή, οδηγός, γιατί δεν υπάκουσε στη διαταγή της ΕΟΚΑ να μην παίρνει αριστερούς εργάτες στις δουλειές τους. Ο τρόπος δολοφονίας ήταν επίσης φρικιαστικός - του έβγαλαν τα μάτια.

Την επόμενη ήταν η σειρά της ΤΜΤ - πυροβολήθηκε ο αριστερός συντεχνιακός Φαξίλ Οντούρ Σελλά.

Οι δυο οργανώσεις όχι μόνο κτυπούσαν τον ίδιο στόχο στην κοινότητα της κάθε μιας αλλά μερικές φορές συμπλήρωναν η μια την άλλη.

Στις 20 Ιουλίου λ.χ. Ο Μουσταφά Ιμπραχήμ πυροβολήθηκε από την ΕΟΚΑ. Ο Μουσταφά ήταν βέβαια Τουρκόφωνος, αλλά ήταν γνωστός αριστερός συνδικαλιστής που κατέφυγε στον «Ελληνικό» τομέα της Αμμοχώστου γιατί τον αναζητούσε η ΤΜΤ να τον σκοτώσει. Η ΕΟΚΑ συμπλήρωσε τη δουλειά της ΤΜΤ και κατηγόρησε μάλιστα και το Μιχάλη Πουμπουρή που τον πήρε στο νοσοκομείο για προδοσία!

6. Η αντίδραση των εργατών και η κληρονομιά τον Γρίβα (Μάης ('58)

Η αντίδραση ωστόσο των εργατών ήταν πέρα από τα αναμενόμενα. Προς το τέλος του Μάη

ξέσπασαν απεργίες στις πόλεις και έγιναν μέχρι και επιθέσεις ενάντια στα οικήματα των δεξιών συντεχνιών που εθεωρούνταν απεργοσπάστες από τους αριστερούς εργάτες, παρά τις εκκλήσεις της ηγεσίας της Αριστεράς.

Επίσης, αν και η Χαραυγή το διέψευσε, φαίνεται ότι η οργή για τις δολοφονίες έβγαλε στην επιφάνεια έντονα το κρυφο-ανεξαρτησιακό αίσθημα της Αριστεράς. Στην κηδεία του Γιασουμή υπήρχε ένα στεφάνι με την επιγραφή «Ζήτω η Αυτοκυβέρνηση».

Στις 25 του Μάη δολοφονήθηκε στα Πέρα ορεινής ο Ανδρέας Σακκάς και πάλι ηγετικό τοπικό στέλεχος της Αριστεράς. Αυτή τη φορά η ΕΟΚΑ αποφάσισε να εμποδίσει την έκφραση διαμαρτυρίας ακόμα και στις κηδείες. Απειλές ότι θα εκτελούσε όποιον πήγαινε στην κηδεία. Η κηδεία βέβαια έγινε σαν διαμαρτυρία, αλλά λίγοι ντόπιοι παρευρέθηκαν.

Οι διαδηλώσεις και οι απεργίες συνεχίστηκαν με ιδιαίτερη ένταση και η απειλή βίαιων συγκρούσεων και εμφυλίου ήταν πλέον πραγματικότητα. Οι Αριστεροί εργάτες στις πόλεις φαίνονταν ανεξέλεκτοι από την ηγεσία και κάθε νέα δολοφονία όξυνε τα πνεύματα ακόμα περισσότερο.

Τελικά χρειάστηκε παρέμβαση όχι μόνο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου αλλά και της Ελληνικής κυβέρνησης για να ελεγχθεί το «σχέδιο» του Γρίβα. Τον Ιούνιο ξέσπασαν νέες αιματηρές συγκρούσεις ανάμεσα σε Τουρκόφωνους και Ελληνόφωνους βάζοντας για λίγο στο περιθώριο τον άλλο εμφύλιο μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς. Τον Ιούλιο τα επεισόδια επαναλήφθηκαν. Την πρώτη του Ιούλη μάλιστα έγιναν επεισόδια στην Άχνα ανάμεσα σε μασκοφόρους και αριστερούς πολιτοφύλακες (είχαν εξοπλιστεί λόγω των διακοινοτικών συγκρούσεων). Τραυματίστηκε σοβαρά ο Ανδρέας Αχινιώτης. Τον Ιούλιο και τον Αύγουστο έγιναν νέες επιθέσεις στην Αυγόρου, στο Σπαθαρικό, στο Σύγκληπο, στο Μαραθόβουνο, στη Δερύνεια, στον Άγιο Θεόδωρο Αγρού, κ.λ.π. Θα ήταν περιττό να συνεχίσει κανείς αυτή την μακάβρια αναφορά. Αξίζουν μόνο να αναφερθούν 2 χαρακτηριστικά παραδείγματα από το υπόλοιπο του 1958. Στις 26 Αυγούστου η 13χρονη Δέσποινα Κουτσούρη σκοτώθηκε από πυροβολισμό μασκοφόρων όταν τους είδε και άρχισε να φωνάζει «Παναγία μου βουράτε τζιαι εν να σκοτώσουν τον παπά μου». Τον Οκτώβριο οι μασκοφόροι της ΕΟΚΑ μπήκαν στο σπίτι του Μιχάλη Μαλακτού, αριστερού από το Βασίλι και τον πυροβόλησαν εν ψυχρώ. Όταν η γυναίκα του έβαλε τις φωνές και άρχισε να διαμαρτύρεται την κτύπησαν ώσπου της έσπασαν την ωμοπλάτη. Ύστερα έφυγαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δολοφονίες και οι βιαιότητες ενάντια στην αριστερά δεν σταμάτησαν το 58. Οι μασκοφόροι είχαν γίνει κράτος εν κράτει στην ύπαιθρο και εντάχθηκαν στις παραστρατιωτικές οργανώσεις που δημιούργησαν μετά το '60 οι καπετάνιοι της ΕΟΚΑ για να εμπεδώσουν την εξουσία τους.

Ήδη από το τέλος του 1959 ο τομεάρχης Πιτσιλιάς με διαταγή του διαβεβαίωνε τις ομάδες του ότι «η ΕΟΚΑ δε διελύθη ούτε θα διαλυθεί αλλά θα υφίσταται ως κόμμα πιθανόν υπό άλλο όνομα αλλά όχι υπό άλλη γραμμή».

Η πολιτική έκφραση αυτής της κομματικοποίησης των καπετάνιων (της μεταφοράς δηλαδή μιας αυταρχικής παραδοσιακής πολιτικής πρακτικής στον πολιτικό βίο της νεοσύστατης Δημοκρατίας) έγινε με το ΕΔΜΑ. Η πίεση των καπετάνιων να επανδρώσουν το νέο κρατικό μηχανισμό συνοδευόταν και από ανοικτές απειλές διεύρυνσης της τρομοκρατίας. Όπως αποκάλυψε ο Θ. Δέρβης το 1960, ο Μακάριος του είχε δείξει ένα κατάλογο τομεαρχών που έπρεπε να διοριστούν στον κρατικό μηχανισμό «ειδάλλως θα εδημιουργήτο κίνδυνος καπετανάτων, όπως συμβαίνει σήμερα με τους προσωπιδοφόρους των χωριών». Μια προσφιλής τακτική αυτών των καπετάνιων (αναμφίβολα και αυτό μέρος του «σχεδίου» του Γρίβα) ήταν να υποχρεώνουν αριστερούς να κάνουν δημόσιες δηλώσεις ότι απαρνούνται ή ότι δεν ήταν ποτέ μέλη των αριστερών συντεχνιών. Οι εφημερίδες του 61-62 έχουν αρκετές τέτοιες δηλώσεις που σκόπευαν όχι μόνο στον εξευτελισμό του ιδίου του ατόμου αλλά και στην τρομοκράτηση των αριστερών γενικότερα.

Ένα δείγμα τέτοιας δήλωσης, που αναφέρει ο Γ. Λιλλήκας, στην κλασσική του μελέτη για τα καπετανάτα της ΕΟΚΑ, είναι και το ακόλουθο:

«Οι υποφαινόμενοι Δημήτριος Παναγή και Παύλος Χρίστου εξ Αραδίππου, δηλούμεν ότι ουδέποτε υπήρξαμεν μέλη κομμουνιστικών σωματείων ή Συντεχνιών και προσχωρούμε ίδια βουλήσει και θελήσει εις το ελεύθερο εργατοϋπαλληλικόν Σωματείον του χωριού μας, το οποίον ευρίσκεται πρωτοπόρον εις τας εργατικός και εθνικάς επιδιώξεις».

Την ίδια ακριβώς τακτική ακολούθησε και η TMT ανάμεσα στους Τουρκόφωνους. Αλλά στα πρώτα χρόνια της Δημοκρατίας δεν έλειψαν και οι δολοφονίες. Το 1962 λ.χ. δολοφονήθηκε ο Δημήτρης Χριστοδούλου, στέλεχος της αριστεράς - το 4ο θύμα των μασκοφόρων στην Αχερίτου.

Την ίδια περίοδο η TMT δολοφονούσε τους δημοσιογράφους Χικμέτ και Γκιούρκαν που έκδιδαν την εφημερίδα Τζιουμχουριστ κλείνοντας έτσι και την τελευταία φωνή αντίστασης στην «εθνική ολοκλήρωση» της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το εντυπωσιακό με αυτή τη δολοφονία είναι ότι ο κατηγορούμενος Ραούφ Ντεκτάς είχε σαν μάρτυρα υπεράσπισης στη δίκη, τον «καπετάνιο» της ΕΟΚΑ, Πολύκαρπο Γιωρκάτζη (και μετέπειτα υπουργό εσωτερικών) που προσεκόμιζε κασέττες για τις επαφές των 2 δολοφονημένων T/K με E/K, τεκμηριώνοντας έτσι τη θέση της TMT ότι ήταν «προδότες».(10)

Η συνεργασία των «άσπονδων εχθρών» δεν πρέπει να εκπλήσει. Ο καθένας ήθελε να ολοκληρώσει την εθνικοποίηση της κοινότητας του και ο στόχος ήταν πάντα εκείνοι οι οποίοι αρνούνταν αυτόν τον τεχνητό διαχωρισμό.

Εκδηλώσεις διαμαρτυρίας στην κηδεία του Ι. Ιωάννου που δολοφονήθηκε από μασκοφόρους μετά την ανεξαρτησία

—

7. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ, το κυπριακό κράτος και η ηγεμονία του Ελληνισμού στην Κύπρο

Η εκτενής αναφορά στην τρομοκρατία των μασκοφόρων που έγινε προηγουμένως είχε 2 στόχους. Κατ' αρχήν είναι αναγκαίο να κατατεθεί η Ιστορική αλήθεια. Για 30 χρόνια τόσο οι σύνδεσμοι αγωνιστών όσο και οι εθνικόφρονες διανοούμενοι, αρνούνταν την ύπαρξη μιας τέτοιας τρομοκρατίας, κατηγορώντας τα θύματα σαν «προδότες».

Το ότι αποφάσισαν το 1992 να παραδεχθούν ότι «έγιναν λάθη» και ότι «υπήρχαν προδότες σε όλες τις παρατάξεις» (αναιρώντας ότι έτσι το επιχείρημα ότι οι επιθέσεις ενάντια στην αριστερά γίνονταν γιατί οι αριστεροί ήταν προδότες) δεν αποκαθιστά την ιστορική αλήθεια. Οι δολοφονίες, οι ξυλοδαρμοί, οι απειλές, οι εκβιασμοί δεν ήταν τυχαία, ανεξέλεκτα επεισόδια. Όπως δείχνουν τόσο τα ημερολόγια του Γρίβα όσο και οι ιστορικές συγκυρίες της ανάπτυξης της τρομοκρατίας, οι επιθέσεις των μασκοφόρων έγιναν βάση «σχεδίου». Και είναι σεβασμός για το ήθος του Αυξεντίου, του Μάτση,(11) του Παλληκαρίδη και όσων άλλων αγνών ιδεολόγων που συμμετείχαν στην ΕΟΚΑ, να διαχωριστούν οι αγώνες τους από την φρίκη των μασκοφόρων. Και αξίζει επίσης ένας φόρος τιμής, επιτέλους, σ' όλους εκείνους τους επώνυμους και ανώνυμους εργάτες που αντιστάθηκαν στην τρομοκρατία συντηρώντας ένα πνεύμα αντίστασης που αποτελεί την πέμπτουςαν των αγώνων για την Ανεξαρτησία και τη Δημοκρατία σ' αυτό τον τόπο.

Σ' ένα δεύτερο επίπεδο αυτές οι αναφορές έχουν σαν στόχο να δείξουν τις πηγές 2 αλληλένδετων φαινομένων της κοινωνικής ζωής στην Κύπρο τα τελευταία 30 χρόνια - του αυταρχισμού του κυπριακού κράτους και του φόβου που προκαλούν οι εκστρατείες πνευματικής τρομοκρατίας που εξαπολύουν κατά καιρούς οι εθνικόφρονες στο όνομα του Ελληνισμού. Η τρομοκρατία των μασκοφόρων ήταν το αποκορύφωμα μιας τακτικής τρομοκράτησης του πληθυσμού για να επιβληθεί η ηγεμονία του εθνικισμού που εισήχθη από την Ελλάδα. Ο εθνικισμός ήταν από τις αρχές του αιώνα η ιδεολογία της εξουσίας στην Κύπρο και η αποδοχή του σήμαινε ότι κάθε αγώνας έπρεπε να διεξάγεται σε ένα πλαίσιο συζήτησης το οποίο να ελέγχουν οι τοπικές εξουσίες (εκκλησία, αστοί, νέοι διανοούμενοι των Αθηνών). Στην αρχή χρησιμοποιήθηκαν οι απειλές, οι αφορισμοί, οι απολύσεις, ο οικονομικός πόλεμος (βλέπε ένθετο). Αυτή η επίθεση εντατικοποιήθηκε μετά το 1948 όταν έγιναν ταυτόχρονα οι μαζικές εκδηλώσεις για την Αυτοκυβέρνηση και οι ταξικές κινητοποιήσεις. Ο Γρίβας όπως γράφει και στα απομνημονεύματά του ήθελε να συντρίψει εκείνο το κίνημα - και παρά τις μεταλλαγές της ηγεσίας του ΑΚΕΛ μετά το '49 προς την «εθνική ενότητα» και τον «ενωτισμό» ήταν έκδηλο ότι στο κοινό αριστερό εργατικό κίνημα των Τουρκόφωνων και Ελληνόφωνων οι μνήμες των αγώνων του 48 ήταν νωπές. Και το χειρότερο βέβαια για τους εθνικιστές (και τις ντόπιες εξουσίες που τους στήριζαν) ήταν ότι αυτό το μη-εθνικό εργατικό κίνημα θα μπορούσε να είναι ο κεντρικός άξονας μιας Ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας βασισμένης στον πλουραλισμό αντί στο διαχωρισμό. Έτσι το σχέδιο του Γρίβα προχώρησε από την απλή τρομοκρατία για επιβολή της θέσης της ΕΟΚΑ, στην οργανωμένη εκστρατεία για την εξαφάνιση της Αριστεράς μετά το χειμώνα του '57 όταν άρχισε να διαμορφώνεται η προοπτική της λύσης-Ανεξαρτησίας. Γι' αυτό και οι κατηγορίες επεκτάθηκαν από την ατεκμηρίωτη κατηγορία της «προδοσίας» στα εγκλήματα της:

α) συνεργασίας με Τούρκους (ακόμα και όταν επρόκειτο για άτομα που καταδίωκε η ΤΜΤ - ίσως ιδίως για αυτούς)

β) μη-Χριστιανικής συμπεριφοράς - άνοιγμα καφενείων την Κυριακή, αθεϊσμός κλπ.

γ) υπογραφή δηλώσεων υποταγής στην εθναρχία (ηγεσία της δεξιάς) η δηλώσεων αποκήρυξης των αριστερών ιδεωδών.

δ) διαφωνία με την τακτική της ΕΟΚΑ η ακόμα χειρότερα υποστήριξη άλλων λύσεων εκτός ένωσης - Αυτοκυβέρνησης - Ανεξαρτησίας.

Αυτή η εκστρατεία αποτελούσε εν μέρει την ολοκλήρωση της διαδικασίας ελληνοποίησης των κυπριών Χριστιανών που άρχισε από τις αρχές του αιώνα. Τραβούσε την τελευταία, και πιο οδυνηρή, γραμμή στον ακρωτηριασμό των κυπριών σε δυο εχθρικές εθνικές κοινότητες. Αξίζει λ.χ. να σημειωθεί ότι μέχρι το '58 βρίσκει ακόμη κανείς πολλές αναφορές στην εφημερίδες για «Οθωμανούς» αντί Τούρκους δείχνοντας το ημιτελές της εθνικής διαμόρφωσης και διαχωρισμού. Μάλιστα τον Απρίλη του '58, 2 μήνες δηλαδή πριν τη μαζική έκρηξη των διακοινοτικών συγκρούσεων, στην Γαληνόπορνη έγινε δέηση για να σταματήσει η ανομβρία στην οποία έψαλαν ένας Χριστιανός ιερέας χρησιμοποιώντας το Ευαγγέλιο και ένας Χότζας χρησιμοποιώντας το κοράνι. Ενώπιον Χριστιανών και μουσουλμάνων! Ακόμα δεν είχαν καταλάβει ότι ήταν εθνικοί εχθροί.

Από την άλλη αυτή η εκστρατεία ήταν και μια διαδικασία μεταλλαγής του Ελληνισμού από υπόσχεση απελευθέρωσης σε κρατική εξουσία. Ο Γρίβας και τα καπετανάτα του έθεταν τις βάσεις, με την τρομοκράτηση του πληθυσμού, για τον αυταρχισμό και την ρουσφετολογία του κυπριακού κράτους. Μια πολιτική που θα εφάρμοζε αμείλικτα ο υπαρχηγός του Γρίβα, Π. Γιωρκάτζης όταν έγινε υπουργός εσωτερικών της Δημοκρατίας. Το κράτος της Ζυρίχης που με τόση υποκρισία οι εθνικόφρονες δείχνουν να αντιπαθούν, ήταν ουσιαστικά το κράτος που έφτιαξαν οι ίδιοι. Αυτοί το επάνδρωσαν και αυτοί χώρισαν τον πληθυσμό σε 3 κατηγορίες πολιτών: τους Έλληνες εθνικόφρονες, τους αριστερούς και τους Τούρκους. Ίσως εδώ πρέπει να αναζητήσει κανείς τη ρίζα της πολιτικής

σχιζοφρένειας στην Κύπρο - ότι δηλαδή το σύνταγμα είναι πιο φιλελεύθερο από την κοινωνία. Η κοινωνία ποτέ δεν ήξερε τι έλεγε το σύνταγμα - μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 70 λ.χ. υπήρχε η «πίστη» ότι το σύνταγμα απαγόρευε να βγει η Αριστερά στην εξουσία! Το σύνταγμα είχε γίνει με πρότυπο τα δυτικοευρωπαϊκά φιλελεύθερα συντάγματα, ενώ το κράτος ήταν ένα ελληνοχριστιανικό κράτος κληρονόμος του αυταρχισμού του Γρίβα και της ΕΟΚΑ. Ο Μακάριος το χειρίστηκε χωρίς ποτέ να το ελέγχει όπως απέδειξε η 15η Ιουλίου.

Ο αντίκτυπος αυτού του κράτους στην κοινωνία ήταν μακροχρόνιος και καθοριστικός. Επέβαλε ένα φόβο προς την εξουσία και ιδιαίτερα προς τον εθνικισμό. Και αυτός ο φόβος ξεκίνησε απ' την τρομοκρατία των μασκοφόρων. Όπως παρατηρεί εύστοχα ο Peter Loizos «ο Ελληνοκυπριακός πληθυσμός πήρε ένα σκληρό μάθημα για την εθνική του ταυτότητα». [Εκτός από το αίσθημα κοινότητας που δημιούργησε η αντίδραση στην Αποικιοκρατία] το άλλο μάθημα ήρθε από την ΕΟΚΑ η οποία έδρασε βίαια ενάντια σε εκείνους που υποψιαζόταν ότι πρόδωκαν τα μέλη της ή συνεργάζονταν με Άγγλους. Υπήρχε ένα αριθμός Ελλήνων που σκοτώθηκαν από Έλληνες και αυτό επεκτάθηκε σε μια γενική παρενόχληση των αριστερών. Το αποτέλεσμα ήταν ότι, ότι και να ένοιωθαν οι άνθρωποι για τις σχέσεις με τους Άγγλους, ή για το μελλοντικό καθεστώς του νησιού πολύ λίγοι τολμούσαν να διαχωρίσουν τη θέση τους από τη γραμμή της ΕΟΚΑ για Ένωση και μόνο Ένωση. Το κόστος της διαφωνίας ήταν πολύ ψηλό. Το αποτέλεσμα αυτής της φρόνιμης συναίνεσης στους εθνικούς στόχους συνέχισε και τον καιρό της Ανεξαρτησίας.

Πρέπει να τονιστεί ότι μεταξύ του 1955 και 1970 όταν κατά πάσα πιθανότητα μεγάλοι αριθμοί Ελληνοκυπρίων δεν υποστήριζαν τη μαχητική επιζήτηση της Ένωσης, σχεδόν κανένας δε μίλησε δημόσια ενάντια στην Ένωση ή τη μαχητικότητα. Κατά τη γνώμη μου αυτό οφείλετο στο γεγονός ότι ο περισσότεροι φοβόντουσαν το βίαιο εκφοβισμό. Ήταν πλατιά γνωστό ότι οι «αγωνιστές» (militants) ήταν έτοιμοι να ξυλοκοπήσουν ή ακόμα και να σκοτώσουν αυτούς που πίστευαν ότι τους πρόδωκαν. Η δημόσια αντιπολίτευση μάλλον θα ερμηνεύετο από αυτούς σαν «προδοσία». Ο διάχυτος φόβος για βίαιο εκφοβισμό είναι αναγκαίος για την κατανόηση της δημόσιας έκφρασης πολιτικών απόψεων στην Κύπρο».

Έτσι εξηγούνται πολλά, δεν είναι;

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Βάσος Λυσσαρίδης, Αριστος Κάτσης, Από την ΕΟΚΑ στην Ανεξαρτησία
2. Οι αντίπαλοι της Αριστεράς υπολόγιζαν τη δύναμη της από το 20 μέχρι το 55% (Άγγλοι, μητροπολίτης Κερύνειας). Στις δημοτικές (που έκφραζαν τον πληθυσμό που κατοικούσε σε αστικά όρια) κέρδιζε σταθερά τις εκλογές στη Λεμεσό, τη Λάρνακα και την Αμμόχωστο ενώ το '53 συνεργάστηκε για την εκλογή του Δημάρχου Πάφου και της Πόλης Χρυσοχούς. Κέρδιζε επίσης σταθερά σε μια από τις πιο μεγάλες κωμοπόλεις (τη Μόρφου) και είχε σημαντική δύναμη στην Τουρκόφωνη κωμόπολη της Λεύκας. Ένας άλλος τρόπος υπολογισμού της επιρροής μιας παράταξης τότε ήταν η συλλογή υπογραφών. Έτσι επί συνόλου 224747 ψηφοφόρων 107,000 υπέγραψαν τη διακήρυξη της Στοκχόλμης που προωθούσε το ΑΚΕΛ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το «ενωτικό δημοψήφισμα» του 1950 που υποστήριξαν όλες οι παρατάξεις υπογράφηκε από 215,000 περίπου.

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο

Cyprus Movements Archive

Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:eoka&rev=1598271172

Last update: **2025/04/20 19:47**

